

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Щербакова Ірина Миколаївна

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
курсу «Психологія праці»

за напрямом підготовки
6.0301103. Практична психологія

Суми
Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка
2014

УДК 159.944:378.14 (073)

ББК 88.411 я 73

Щ 61

Схвалено методичною радою Інституту педагогіки та психології
Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка

Рецензенти:

Кузікова С. Б. – доктор психологічних наук, професор,
зав. кафедри практичної психології СумДПУ імені А. С. Макаренка;

Улунова Г. Є. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри
психології СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Щербакова І. М.

Щ 61 Навчальна програма курсу «Психологія праці». Для студентів спеціальності «Практична психологія» / І. М. Щербакова. – 2-е вид., переробл. і доповн. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. – 28 с.

Навчальна програма курсу «Психологія праці» призначена для студентів спеціальності «Практична психологія» з метою ознайомлення з психологією праці, а саме психологічною структурою праці, психологічними особливостями і закономірностями профорієнтаційного самовизначення особистості, стадіями вибору професії, психологічними чинниками її професійного становлення і зростання, особливостями професійного відбору і добору, умовами ефективної трудової діяльності.

УДК 159.944:378.14 (073)

ББК 88.411я73

© Щербакова І. М., 2014

© Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014

ЗМІСТ

I. Пояснювальна записка.....	4
II. Опис предмета навчальної дисципліни.....	6
III. Тематика змістовних модулів	7
IV. Зміст програми	8
V. Література.....	17

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма курсу «Психологія праці» ознайомлює студентів з психолого-педагогічними основами психології праці, принципами і методами психологічного професіоведення, психологічними закономірностями розвитку людини як суб'єкта праці, психотехнологіями професійного навчання та урегулювання конфліктів і криз у трудовій діяльності, основними концептуальними положеннями диференціальної психології праці, психологією працездатності людини, психологією профілактики травматизму та аварійності.

У програмі подано основні теоретико-методологічні та практичні питання, загальнотеоретичні підходи, технології і методи розв'язання ключових проблем сучасної психології праці. Запропонована програма курсу «Психологія праці» є авторським варіантом та рекомендована для студентів, які навчаються за спеціальністю «Практична психологія» денної та заочної форм навчання.

Програма навчальної дисципліни «Психологія праці» розроблена з урахуванням вимог Державного загальноосвітнього стандарту та навчального плану підготовки студентів за спеціальністю «Практична психологія». Програма курсу включає: 1) зміст основних теоретичних положень з 10 тем курсу; 2) перелік основної та додаткової літератури. Програма курсу спрямована на розвиток у студентів умінь і навичок вирішувати науково-практичні завдання сучасної психології праці.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення психологічних особливостей й закономірностей формування конкретних видів трудової діяльності, ставлення людини до праці, питання організації праці і відпочинку робітників, а також вивчення особливостей суб'єкта праці та психологічного змісту вимог професії до нього.

Міждисциплінарні зв'язки:

забезпечуючі дисципліни: загальна психологія, соціальна психологія, психофізіологія, профорієнтація та профвідбір, педагогічна психологія, дитяча психологія, юридична психологія, експериментальна психологія, диференціальна психологія, психологія управління, інженерна психологія, ергономіка, психологія постстресових реабілітацій, психологія екстремальних та кризових ситуацій, патопсихологія, медична психологія, психологія праці в особливих умовах, психологічний спецпрактикум, організаційна психологія.

Метою викладання навчальної дисципліни є загальна теоретична підготовка студентів у галузі психології праці, яка слугуватиме основою для їх практичної роботи, пов'язаної з наданням кваліфікованої психологічної допомоги особистості у процесі її професійного самовизначення, вибору професії, професійному відборі/доборі, працевлаштуванні, розвитку професійних знань і навичок.

Основними завданнями вивчення дисципліни є: вивчення характеристик трудової діяльності; вивчення професійно важливих якостей суб'єктів праці; дослідження функціональних станів людини у праці; удосконалення й підвищення ефективності та безпеки праці.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

Вивчення навчальної дисципліни передбачає засвоєння студентами знань про: професійне становлення та зростання особистості; психологічне професієведення (принципи, методи психологічного вивчення окремих професій, класифікація професій); методики вивчення психічних процесів, станів і властивостей, що проявляються у трудовій

діяльності; профілактику травматизму та аварійності, психологію мотивації професійної діяльності.

вміти : застосовувати теоретичні знання для розв'язання практичних проблем виробництва, профосвіти, соціально-професійного самовизначення молоді; здійснювати практичне професіографування; проводити емпіричні дослідження з метою вивчення міграції робочих кадрів, динаміки працездатності, виробничого травматизму; культивувати пошану до праці, однакове ставлення до різних видів праці і представників професій; формувати у майбутніх суб'єктів праці психологічну готовність і здатність працювати.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 72 години, із них 40 год. лекційних та 32 год. практ. / 6 кредитів ECTS.

II. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Освітньо-кваліфікаційний рівень	Спеціаліст
Форма навчання	Денна
Семестр	9,10
Кількість годин, всього	72
Лекції, годин	40
Семінарські заняття, годин	-
Практичні заняття, годин	32
Індивідуальна робота, годин	-
Самостійна робота, годин	144
Підсумковий контроль	залік, екзамен

ІІІ. ТЕМАТИКА ЗМІСТОВНИХ МОДУЛІВ

Змістовний модуль І

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХОЛОГІЇ ПРАЦІ

Тема 1. Методологічні і теоретичні основи психології праці.

Тема 2. Методи психології праці.

Тема 3. Психологія професійної діяльності: класифікація професій, психологічні ознаки професійної діяльності, трудовий процес і його компоненти.

Тема 4. Людина і праця: психологічна характеристика суб'єкта праці.

Тема 5. Психологічне професіографування.

Змістовний модуль ІІ

ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ПРАЦІ

Тема 6. Психологічне вивчення людини як суб'єкта професійної діяльності.

Тема 7. Психологічні проблеми формування і збереження професійних кадрів: профорієнтація, профінформація, профвиховання, профконсультація, профпідготовка і перепідготовка.

Тема 8. Психологічні основи профвідбору/добору, розміщення, адаптації, стабілізації та атестації робочих кадрів.

Тема 9. Соціально-психологічні проблеми взаємовідносин у трудовому колективі.

Тема 10. Психологічні аспекти підвищення професійної працездатності і гарантування безпеки праці.

IV. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Змістовний модуль I

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХОЛОГІЇ ПРАЦІ

Тема № 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ І ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ ПРАЦІ

Психологія праці як галузь психологічного знання про працю і працюючих. Предмет і завдання психології праці. Історія психології праці. Психологія праці у зарубіжних дослідженнях (Ф. Тейлор, М. Вебер, А. Маслоу та ін.). Вітчизняна психологія праці XIX- XX ст. (Я. Д. Захаров, С. М. Богословський, А. Л. Щеглов, В. М. Бехтерев, А. Ф. Лазурський, І. М. Сеченов, І. Н. Шпильрейн, Л. Л. Васильєв, А. А. Ухтомський, А. Ф. Лазурський, А. А. Богданов, К. К. Платонов, Б. Ф. Ломов, О. М. Леонтьєв та інші). Категорії «діяльність» і «праця» у психології. Структура праці. Психологія праці як галузь психології, яка вивчає умови і розробляє шляхи та методи наукового обґрунтування вирішення практичних завдань у сфері функціонування і формування людини як суб'єкта праці. Суміжні галузі наукового психологічного і міждисциплінарного знання про людину і професії. Методологічні і теоретичні основи психології праці. Актуальні проблеми сучасної психології праці в умовах сьогодення (Г. С. Костюк, Г. О. Балл, Ю. З. Гільбух, Б. О. Федоришин, І. А. Зязюн, Ю. Л. Трофімов, в. В. Рибалка та ін.).

Тема № 2

МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЇ ПРАЦІ

Класифікація методів психологічного дослідження. Емпірико-пізнавальні методи: спостереження як метод безпосереднього дослідження діяльності. Класифікація видів психологічного спостереження. Види спостереження у психології праці (бесіда, інтерв'ю, анкета). Процедура спостереження. Характеристика неекспериментальних

методів психології праці: метод вивчення документації, метод експертної оцінки, метод аналізу помилок, метод праці, біографічний метод, алгоритмічний метод, метод узагальнення незалежних характеристик. Методи діагностики психологічних, психофізіологічних та особистісних характеристик суб'єктів праці. Методи аналізу й обробки емпіричних даних: порівняльний аналіз якісних характеристик, методи інтерпретації емпіричних даних (різновиди структурного і генетичного методів). Можливості, обмеження і правила застосування емпірико-пізнавальних методів. Перетворюючі або конструктивні методи психології праці, метод експерименту (імітаційні ігри, тренажери як метод, який формує суб'єкта праці). Консультування як метод збагачення знань та уявлень людини про себе, про професії, про співвідношення своїх можливостей та інтересів з відповідною групою або кількома групами професій. Консультування як метод корекції індивідуальної та соціально-психологічної поведінки людини як суб'єкта праці. Планування, нормування і контроль праці трудового колективу. Процедура організації перетворюючих і конструктивних методів у психології праці та правила їх застосування. Оцінка ефективності методів діагностики суб'єктів праці. Методи керування мотивацією з метою підвищення ініціативи та відповідальності суб'єктів праці. Метод аналізу продуктів діяльності. Види дослідницького матеріалу (продуктів діяльності). Етапи аналізу продуктів діяльності.

Тема № 3

ПСИХОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОФЕСІЙ, ПСИХОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ТРУДОВИЙ ПРОЦЕС І ЙОГО КОМПОНЕНТИ

Поняття «праця». Характеристика праці як діяльності (за В. Д. Шадриковим, О. М. Леонт'євим, П. Я. Гальперіним, Є. О. Климовим). Психологічні регулятори праці (за Є. О. Климовим). Трудовий процес та його структура. Об'єкт праці та його основні різновиди. Предмет праці як

соціально фіксована система ознак об'єкта праці і як система властивостей та взаємовідношень об'єктів, явищ, процесів, якими оперує людина в мисленні або практично у процесі професійної діяльності. Цілі праці. Об'єктивні завдання і суб'єктивно прийняті цілі праці, їх різновиди. Засоби, знаряддя праці та їх основні різновиди. Речові (ручні, машинно-ручні, механізовані, автоматизовані й автоматичні), зовнішні функціональні засоби праці (виразні засоби поведінки, мова рухів, міміки, жестів людини як суб'єкта праці). Оглядова характеристика основних різновидів об'єктивних умов праці в різних трудових процесах: фізичному, соціальному та організаційному середовищах. Умови праці (професійне середовище). Психологічне розуміння професійної діяльності (професія, трудовий пост, спеціальність, кваліфікація, посада). Типологія професійної діяльності. Огляд психологічних класифікацій професії (С. П. Струмилін, Л. А. Йовайши, Є. О. Климов, Б. С. Братусь та ін.). Об'єкт, предмет, завдання, принципи та етапи соціально-психологічного забезпечення професійної діяльності у звичних умовах. Чинники забезпечення оптимальних взаємозв'язків людини і професії. Психологічне забезпечення професійної діяльності в екстремальних умовах і посттравматичний період.

Тема № 4

ЛЮДИНА І ПРАЦЯ: ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТА ПРАЦІ

Поняття «суб'єкт праці». Структура суб'єкта праці – мотиваційні, когнітивні, операторні, емоційно-вольові показники професійної діяльності людини. Зовнішня структура: дія («окрема діяльність») як цілісний цикл (етап) трудової діяльності, психологічні дії та операції (уміння, навички). Внутрішня структура (зовнішні умови діяльності суб'єкта праці), знання, уявлення, образи (загальні і спеціальні), ціннісні орієнтації, інтереси, цілі, мотиви (професійні), професійна самосвідомість, індивідуально-типологічні особливості і професійно обумовлені здібності.

Індивідуальний стиль діяльності суб'єкта праці. Психологічна структура особистості працівника (за О. Ф. Лазурським, К. К. Платоновим, В. В. Рибалкою, А. К. Марковою). Мотиви трудової діяльності. Теорії мотивації (А. Маслоу, К. Альдерфер, Ф. Герцберг, Ф. Тейлор, Х. Мюнстерберг, Е. Шейн, Є. Климов та ін.). Психологічні механізми вибору виду діяльності та її ефективності. Мотиви вибору професії. Мотиви вибору місця роботи. Чинники закріплення мотивів, пов'язаних з трудовою діяльністю. Професійно важливі якості суб'єкта праці. Періодизація розвитку людини як суб'єкта праці (за Є. Климовим, Б. Лівехуд, М. Пряжниковим). Суперечливі тенденції, що впливають на становлення суб'єкта праці як професіонала (за А. К. Марковою). Кризи професійного становлення. Чинники і фази криз професійного розвитку суб'єкта праці (за Е. Зеєром, Р. Шихі). Особливості психічного реагування суб'єкта праці на екстремальні професійні ситуації. Мотиви «виходу» з професії. Мотивація пошуку робочого місця. Особливості сучасної мотивації праці. Професійні захворювання та професійні деструкції (тенденції розвитку професійних деструкцій за А. К. Марковою; види професійного старіння за Н. С. Пряжниковим; види професійних деструкцій за Е. Ф. Зеєром). Особливості професійної реабілітації.

Тема № 5

ПСИХОЛОГІЧНЕ ПРОФЕСІОГРАФУВАННЯ

Професіографування як основа пізнання світу професій. Класифікації і диференціації професіографування з позиції психологічної науки. Професіограми і психограми професій. Поняття: «професія», «трудовий пост», «спеціальність». Суб'єктно-об'єктивні взаємозв'язки у професійній діяльності.

Професіографія як засіб психологічного вивчення професії і професійної діяльності людини. Професіографія та її місце в системі професійної орієнтації населення. Принципи і методи психологічної

професіографії. Способи опису професійної діяльності (за К. К. Платоновим, А. К. Марковою, Є. С. Романовою). Особливості побудови професіограми. Програми і схеми професіографування (за О. М. Івановою, Є. С. Романовою, Г. А. Суворовою). Способи фіксації професіографічного матеріалу (табличні, описові, графічні, алгоритмічні). Професіограма професії, її структура. Психологічні чинники професіограми. Характеристика класифікаційної картки професії. Характеристика основних розділів професіограми.

Основні стратегії професіографічної діяльності особистості на різних стадіях її професійного самовизначення. Психолого-педагогічне забезпечення професіографічних досліджень осіб різного віку і соціального статусу. Аналітична професіограма як засіб забезпечення професійної діагностики кадрів.

Змістовний модуль II

ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ПРАЦІ

Тема № 6

ПСИХОЛОГІЧНЕ ВИВЧЕННЯ ЛЮДИНИ ЯК СУБ'ЄКТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Професійно-прогностична діагностика. Людина та її професійна доля (спосіб життя, професійний життєвий шлях, світогляд, психологічні чинники професійної активності). Діагностика професійних уподобань особистості. Цілі та методи вивчення структури суб'єкта професійної діяльності. Діагностика психологічних бар'єрів у професійному самовизначенні особистості. Критерії і методи діагностики рівня сформованості основних структурних компонентів суб'єкта діяльності. Психічні регулятори професійної праці людини («образ об'єкта», «образ суб'єкта», «образ суб'єктно-об'єктних і суб'єктно-суб'єктних відносин»), методи їх вивчення і способи формування. Особливості методів діагностики професійно важливих якостей (ПВЯ) суб'єктів праці. Тести

здібностей. Діагностика професійних здібностей. Індивідуальний стиль діяльності: феноменологія індивідуальних стилів. Індивідуальний стиль діяльності як засіб професійної адаптації людини. Діагностика рівня професійної готовності людини. Методи психодіагностики в системі профвідбору. Методики психодіагностики соціально-психологічного забезпечення професійної діяльності. Психодіагностика мотиваційних чинників працевлаштування. Автоматизована система професійної психодіагностики (АСПП).

Тема № 7

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ І ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КАДРІВ: ПРОФОРІЄНТАЦІЯ, ПРОФІНФОРМАЦІЯ, ПРОФВИХОВАННЯ, ПРОФКОНСУЛЬТАЦІЯ, ПРОФПІДГОТОВКА І ПЕРЕПІДГОТОВКА

Профорієнтація і профконсультація – комплексні соціальні проблеми та їх психологічні аспекти. Джерела розвитку і перспективи розбудови державної системи професійної орієнтації в Україні. Сучасний стан і проблеми професійної орієнтації дітей, молоді та дорослих в Україні. Формування професійного самовизначення особистості як мета професійної орієнтації. Індивідуальна профконсультація як умова активізації самовизначення людини під час вибору професії. Принципи, методи, обмеження профорієнтаційної і профконсультаційної роботи. Психологічні основи виховання і професійного навчання (формування образу професії, професійної самосвідомості, індивідуального стилю діяльності, професійних знань, умінь, навичок). Розробка програми навчання. Добір методів професійної підготовки. Виділення критеріїв і вибір методів оцінки та ефективності профнавчання. Види і форми професійного навчання. Психодіагностичне і професіографічне забезпечення професійного навчання як важливий чинник підвищення його ефективності. Планування та реалізація індивідуальної освітньої

траєкторії і кар'єри професійного самозростання. Соціально-психологічне гарантування надійної та безпечної діяльності спеціалістів. Соціально-психологічні, організаційні і психологічні заходи щодо збереження працездатності у звичайних та екстремальних умовах. Психофізіологічні заходи підтримки та відновлення працездатності. Соціально-психологічне гарантування надійної та безпечної діяльності спеціалістів.

Тема № 8

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОФВІДБОРУ/ДОБОРУ, РОЗМІЩЕННЯ, АДАПТАЦІЇ, СТАБІЛІЗАЦІЇ ТА АТЕСТАЦІЇ РОБОЧИХ КАДРІВ

Теорія і практика професійного психологічного відбору. Теоретичні та організаційно-практичні аспекти психологічного профвідбору. Принципи і технології професійного відбору/добору. Умови організації ефективного психологічного профвідбору. Професійна придатність як сукупність психофізіологічних і соціально-психологічних особливостей, які за інших рівних умов сприяють підвищенню ефективності професійного навчання, самостійної праці і вдосконаленню майстерності суб'єкта праці. Критерії професійної придатності у профвідборі. Психологічна характеристика складових частин поняття «профпридатність»: тріада факторів «хочу – можу – треба». Динамічність і градуальність як аспекти профпридатності. Визначення критеріїв, методів діагностики і прогнозування готовності до праці. Об'єктивні методи встановлення профпридатності. Адаптація та її значення в системі соціально-психологічного забезпечення діяльності. Види адаптації. Психологічні закономірності та чинники професійної адаптації. Критерії і методи оцінки адаптації робочих кадрів. Атестація персоналу як компонент соціально-психологічного забезпечення професійної діяльності. Атестація і психологічні критерії відбору кандидатів під час працевлаштування на роботу. Схема роботи психолога під час атестації кандидатів для працевлаштування на роботу. Особливості діагностики професійних кадрів під час атестації. Класифікація шляхів та засобів

збереження працездатності. Кадровий резерв. Психологічна і соціально-психологічна реабілітація хворих та інвалідів як засіб компенсації різних порушень фізичного і психічного здоров'я людини. Умови і можливості компенсаторного пристосування людини до вимог професії.

Тема № 9

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМВІДНОСИН У ТРУДОВОМУ КОЛЕКТИВІ

Соціальна структура виробничого колективу. Соціально-економічна різноманітність праці та соціальні відмінності між працівниками. Рух кадрів та проблема стабілізації колективу. Професійно-кваліфікаційне зростання та соціальні переміщення. Конфлікт, його структура, причина виникнення конфліктів у трудовому колективі. Моральні відносини і психологічний клімат. Соціальна норма і соціальний контроль. Міжособистісні відносини і соціально-психологічний клімат у виробничому колективі. Методи дослідження і способи оптимізації соціально-психологічного клімату у трудовому колективі. Перспективи психології праці як сфери наукових знань про суб'єкта праці, як наукової дисципліни, що розвиває методологічні і теоретичні основи вивчення людини у трудовій діяльності.

Тема № 10

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ І ГАРАНТУВАННЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ

Основні питання та фактори безпеки праці. Фактори (зовнішні і внутрішні), які зумовлюють працездатність людини. Працездатність як показник зміни функціонального стану людини у процесі діяльності. Критерії оцінки працездатності. Закономірності змін працездатності у процесі праці. Концепції надійності професійної діяльності спеціалістів. Чинники, які впливають на надійність професійної діяльності. Сучасні системи матеріального стимулювання праці. Способи підтримки мотивації

(Г. К. Уайт). Методи діагностики функціонального стану і засоби зниження професійної втоми і підвищення професійної працездатності (режим праці і відпочинку, чергування операцій, нормування праці тощо). Психологічні методи корекції і профілактики несприятливих функціональних станів. Людський фактор у травматології та аварійності. Психологічні та особистісні причини аварійності та травматизму (за В. В. Рибалка). Об'єктивні та суб'єктивні причини нещасних випадків. Методи вивчення та аналізу причин нещасних випадків та аварій. Психологічні засоби підвищення безпечної поведінки людини у професійній діяльності. Соціально-психологічне гарантування надійної та безпечної діяльності у звичних та екстремальних умовах.

V. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Авдєєв Л. Г. Інформаційно-методичний довідник з професійної орієнтації : метод. рек. / Л. Г. Авдєєв. – К. : ІПК ДСЗУ, 2011. – 36 с.
2. Алексеєва А. В. Актуалізація потенціалу конкурентоздатності особистості в ситуації безробіття : навч.-метод. розробка / А. В. Алексеєва. – К. : ІПК ДСЗУ, 2011. – 86 с.
3. Баклицький І. О. Психологія праці : підруч. / І. О. Баклицький. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Знання, 2008. – 655 с.
4. Батаршев А. В. Базовые психологические свойства и профессиональное самоопределение личности : практ. рук. по психолог. диагностике / А. В. Батаршев. – СПб. : Речь, 2005. – 208 с.
5. Бодров В. А. Психология профессиональной пригодности : учеб. пособие / В. А. Бодров. – М. : ПЕР СЭ, 2001. – 511 с.
6. Боронова Г. Х. Психология труда : конспект лекций / Г. Х. Боронова, Н. В. Прусова. – М. : ЭКСМО, 2008. – 160 с.
7. Григорьева М. В. Психология труда : конспект лекций / М. В. Григорьева. – М. : Высш. образование, 2006. – 192 с.
8. Демиденко В. К. Здоровье и выбор профессии школьниками : [монография] / Демиденко В. К., Гречишкина А. П., Гречишкина О. Д. – Бердянск : БГПУ, 2005. – 200 с.
9. Десненко М. І. Професійне навчання безробітних за індивідуальною формою (організаційно-методичний аспект) : навч. посіб. / М. І. Десненко. – К. : ІПК ДСЗУ, 2011. – 33 с.
10. Енциклопедія професій: (додаток) / [уклад. : Я. О. Лиса, В. І. Власюк] ; Держ. центр зайнятості України, Київ. міськ. центр зайнятості. – К. : [б. в.], 2005. – 186 с. – (Із змісту: Психограми професій. – С. 81–181).
11. Енциклопедія професій. Т. 1 / [під заг. ред. В. Ярошенко, О. Мельник] ; Держ. центр зайнятості України, Київ. міськ. центр зайнятості. – К. : [б. в.], 2005. – 412 с.

12. Зеер Э. Ф. Психология профессий / Э. Ф. Зеер. – Екатеринбург : УГППУ, 1997. – 244 с.
13. Карпенко Г. В. Психологія праці та вибір професії : навч.-метод. посіб. / Г. В. Карпенко. – Суми : Унів. кн., 2008. – 167 с.
14. Климов Е. А. Введение в психологию труда : учеб. для вузов / Е. А. Климов. – М. : Культура и спорт, ЮНИТИ, 1998. – 350 с.
15. Климов Е. А. История психологии труда в России / Е. А. Климов, О. Г. Носкова. – М. : МГУ, 1992. – 221 с.
16. Климов Е. А. Профессии научных работников : учеб. пособие [для профил. и проф. ориентации учащихся 9–11 кл. образоват. учреждений общ. сред. образования, а также для проф. ориентации учащихся нач. проф. образования] / Е. А. Климов. – М. : Академия, 2005. – 249 с.
17. Климов Е. А. Психология профессионала / Е. А. Климов. – М. : Изд-во «Институт практической психологии» ; Воронеж : НПО «МОДЭК», 1996. – 400 с.
18. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения : учеб. пособие / Е. А. Климов. – М. : АCADEMIA, 2004. – 301 с.
19. Кльоц Л. Довідник професій: на допомогу старшокласникам: [перелік та опис професій] / Л. Кльоц // Психолог. – 2008. – № 41/42, листопад. – С. 49–78. – (Вкладка: Профорієнтаційні заняття психолога).
20. Корольчук М. С. Теорія і практика професійного психологічного відбору : навч. посіб. [для слухачів та студ. вищ. навч. закл.] / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 532 с.
21. Крушельницька Я. Фізіологія і психологія праці : підруч. / Ярослава Крушельницька. – К. : КНЕУ, 2003. – 367 с.
22. Леонова А. Б. Психология труда и организационная психология: современное состояние и перспективы : хрестоматия / А. Б. Леонова, О. Н. Чернышева. – М. : Родикс, 1995. – 448 с.

23. Логвиненко В. П. Психологічний ресурс особистості як фактор виходу із ситуації безробіття : навч.-метод. розробка / В. П. Логвиненко. – К. : ІПК ДСЗУ, 2011. – 165 с.
24. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Знание, 1996. – 308 с.
25. Методи психодіагностики в системі профвідбору : метод. посіб. / [авт.-уклад. В. В. Синявський та ін.]. – К. : [б. в.], 2007. – 287 с.
26. Моргунов Е. Б. Конспекты по психологии: Личность и организация / Е. Б. Моргунов. – М. : Тривола, 1996. – 112 с.
27. Носкова О. Г. История психологии труда в России (1917–1957) / О. Г. Носкова. – М. : МГУ, 1997. – 334 с.
28. Носкова О. Г. Психология труда : учеб. пособие [для студ. высш. учеб. завед.] / О. Г. Носкова. – М. : Академия, 2004. – 384 с.
29. Основы инженерной психологии : учеб. / [под ред. Б. Ф. Ломова]. – М. : Высш. шк., 1986. – 448 с.
30. Основы конфликтологии : учеб. пособие / [под ред. В. Н. Кудрявцева]. – М. : Юристъ, 1997. – 200 с.
31. Професійна діагностика / [упоряд. Т. Гончаренко]. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. – 119 с.
32. Профессиональная ориентация как детерминанта карьеры личности: школа профессионального самоопределения : учеб.-метод. пособие / [В. И. Носков, А. В. Кальянов, О. В. Ефросинина и др.] ; под общ. ред. В. И. Носкова. – Донецк : Норд-Пресс, 2006. – 169 с.
33. Прусова Н. В. Психология труда / Н. В. Прусова, Г. Х. Боронова. – М. : ЭКСМО, 2008. – 200 с.
34. Пряжников Н. С. Личность в эпоху продажности : учеб.-метод. пособие / Н. С. Пряжников. – М. : МПСИ ; Воронеж : Изд-во НПО «МОДЭК», 2000. – 224 с.
35. Пряжников Н. С. Профессиональное и личностное самоопределение / Н. С. Пряжников. – М. : Изд-во «Институт практической психологии» ; Воронеж : НПО «МОДЭК», 1996. – 256 с.

36. Пряжников Н. С. Психологический смысл труда : учеб. пособие / Н. С. Пряжников. – М. : «Институт практической психологии» ; Воронеж : НПО «МОДЭК», 1997. – 352 с.
37. Пряжников Н. С. Теория и практика профессионального самоопределения : учеб. пособие / Н. С. Пряжников. – М. : МГППИ, 1999. – 108 с.
38. Пряжникова Е. Ю. ПрофорIENTATION : учеб. пособие [для студ. вузов, обучающихся по направлению и спец. психологии] / Е. Ю. Пряжникова, Н. С. Пряжников. – М. : Академия, 2006. – 495 с.
39. Психологическое сопровождение выбора профессии / [под ред. Л. М. Митиной]. – М. : МПСИ, Флинта, 1998. – 184 с.
40. Резапкина Г. Словарь профессий / Г. Резапкина // Школьный психолог. – 2007. – № 5, март. – С. 25–32.
41. Рибалка В. В. Психологія праці особистості : навч.-метод. посіб. / В. В. Рибалка. – К. : Київ. міськ. пед. ун-т ім. Б. Д. Грінченка, 2006. – 59 с.
42. Романова Е. С. 99 популярных профессий: психологический анализ и профессиограммы / Е. С. Романова. – 2-е изд. – СПб. : Питер, 2008. – 460 с.
43. Самоукина Н. В. Психология и педагогика профессиональной деятельности / Н. В. Самоукина. – М. : Тандем, КМОС, 1999. – 352 с.
44. Синявський В. В. Психологічні основи професійної консультації безробітних : навч.-метод. посіб. / В. В. Синявський. – К. : ІПК ДСЗУ, 2011. – 90 с.
45. Технологія профорієнтаційної роботи з безробітними, які тривалий час перебувають на обліку в державній службі зайнятості : [кол. монографія] / [за заг. ред. канд. психол. наук С. О. Тарасюк]. – К. : ІПК ДСЗУ, 2011. – 312 с.
46. Толочек В. А. Современная психология труда : учеб. пособие / В. А. Толочек. – СПб. : Питер, 2005. – 479 с.
47. Управление персоналом : учеб. для вузов / [под ред. Т. Ю. Базарова, Б. Л. Ереминой]. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 423 с.

48. Хрестоматия по инженерной психологии / [под ред. Б. А. Душкова]. – М. : Высш. шк., 1991. – 287 с.
49. Чебикіна Т. М. Словник-довідник з профорієнтації / Т. М. Чебикіна. – О. : ПНЦ АПН України, 2006. – 43 с.
50. Шадриков В. Д. Проблемы системогенеза профессиональной деятельности / В. Д. Шадриков. – М. : Наука, 1982. – 183 с.
51. Щербакова І. М. Психодіагностика професійного самовизначення особистості : навч.-метод. посіб. / І. М. Щербакова, Г. А. Стадник. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2012. – 324 с.

Додаткова література:

1. Ажнина О. Психологическая поддержка профессионального самоопределения детей-сирот / О. Ажнина // Воспитание школьников. – 2005. – № 7. – С. 41–47.
2. Антонова Н. О. Професійно важливі якості та адаптація до професії психолога / Н. О. Антонова // Вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Психологія. – Х., 2004. – Вип. 13. – Ч. 1. – С. 13–25.
3. Арефьев И. П. Опорные схемы по классификации профессий / И. П. Арефьев // Школа и производство. – 2005. – № 1. – С. 15–23.
4. Башук Л. П. Психодіагностика мотиваційних чинників працевлаштування молоді / Л. П. Башук // Практична психологія та соціальна робота. – 2008. – № 12. – С. 58–63.
5. Бондарчук Л. В. Особистісно-орієнтовані технології допомоги безробітним у професійному самовизначенні: [інноваційні технології професійного самовизначення] / Л. В. Бондарчук // Бюлетень Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України. – 2005. – № 2. – С. 23–25.
6. Борисюк А. С. Професійна кар'єра як соціально-психологічний феномен: [етапи, типи професійної кар'єри] / А. С. Борисюк // Проблеми

- загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2007. – Т. 9. – Ч. 4. – С. 94–101.
7. Вірна Ж. П. Ціннісні орієнтації як мотиваційно-смісловий чинник професійної адаптації [вчителів з різним стажем роботи] / Ж. П. Вірна // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2006. – Т. 8. – Вип. 5. – С. 39–47.
8. Герасіна С. Розвиток психологічної готовності до трудової діяльності в учнів професійно-технічних навчальних закладів: [дослідження рівня сформованості образу професійного «Я»] / С. Герасіна // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2005. – Вип. 3/4. – С. 48–53.
9. Герасіна С. В. Розвиток професійної спрямованості в учнів професійно-технічних навчальних закладів / С. В. Герасіна // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. праць Ін-ту педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2006. – Вип. 2. – С. 155–164.
10. Глозман Е. С. Выбор профессии начинается в школе: [основные составляющие профессиональной ориентации: из опыта работы Центра образования № 293 г. Москвы] / Е. С. Глозман // Среднее профессиональное образование. – 2008. – № 4. – С. 19–21.
11. Граждан О. Б. Професійна орієнтація і профнавчання інвалідів / О. Б. Граждан // Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі : тези доп. восьмої міжнар. наук.-практ. конф. / Відкр. міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». – К., 2007. – С. 99–100.
12. Григорьев Г. Г. Педагогическое сопровождение учащихся с ограниченными возможностями в процессе формирования готовности к профессиональному самоопределению / Г. Г. Григорьев // Педагогические науки. – 2008. – № 2. – С. 77–78.
13. Демиденко В. К. Здоровье и выбор профессии школьниками : [монография] / Демиденко В. К., Гречишкина А. П., Гречишкина О. Д. – Бердянск : БГПУ, 2005. – 200 с.

14. Евіна В. Г. Трудове навчання і професійна орієнтація дітей з порушеннями слуху / В. Г. Евіна // Освіта та виховання нечуючих на сучасному етапі : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. / [упоряд. Ю. П. Максименко та ін.]. – К., 2007. – С. 131–133.
15. Іванашко О. Є. Професійна адаптація і професійне вигорання особистості / О. Є. Іванашко // Наук. часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. 12: Психологічні науки. – К., 2007. – Вип. 19. – С. 82–85.
16. Караваев А. Ф. Сущность и структура профессионального призвания: [составляющие компоненты и этапы формирования профессионального призвания] / А. Ф. Караваев // Высшее образование сегодня. – 2005. – № 4. – С. 52–54.
17. Класифікатор професій ДК 003 : 2005 / [уклад. В. Кузнецов]. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х. : Фактор, 2008. – 449 с.
18. Клим Б. До питання формування переліків професій для професійно-технічних навчальних закладів / Б. Клим // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004. – № 3. – С. 145–156.
19. Колісник-Гуменюк Ю. Професійна адаптація: чинники впливу / Ю. Колісник-Гуменюк // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2008. – № 1. – С. 174–182.
20. Корольчук М. С. Теорія і практика професійного психологічного відбору : навч. посіб. [для слухачів та студ. вищ. навч. закл.] / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 532 с. : іл.
21. Коропецька О. М. Профорієнтація та профвідбір : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. М. Коропецька. – Івано-Франківськ : [б. в.], 2005. – 234 с.
22. Малхазов О. Професійний відбір та впровадження новітніх технічних засобів у роботі з персоналом / О. Малхазов, О. Кокун // Соціальна психологія. – 2005. – № 4. – С. 84–90.
23. Марченко І. Б. Психологічні механізми підвищення престижу робітничих професій / І. Б. Марченко // Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання : зб. наук. праць III Всеукр. наук.-

- практ. конф., (26 верес. 2008 р.) / Ін-т підготовки кадрів держ. служби зайнятості України. – К., 2008. – С. 145–152.
24. Массанов А. В. Діагностика психологічних бар'єрів в професійному самовизначенні особистості / А. В. Массанов // Актуальні проблеми практичної психології : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (Херсон, 18–19 квіт. 2006 р.) / Херсон. держ. ун-т, Ін-т психології, історії та соціології. – Херсон, 2006. – С. 140–143.
25. Методи психодіагностики в системі профвідбору : метод. посіб / [авт.-уклад. В. В. Синявський та ін.]. – К. : [б. в.], 2007. – 287 с.
26. Мілютіна К. Л. Програма адаптації довготривалих безробітних на підприємствах / К. Л. Мілютіна // Ринок праці та зайнятість населення. – 2007. – № 2. – С. 35–36.
27. Міропольська М. А. Методичне та кадрове забезпечення профорієнтації в системі служби зайнятості / М. А. Міропольська // Ринок праці та зайнятість населення. – 2007. – № 1. – С. 31–33.
28. Ортікова Н. В. Роль професійної орієнтації у вирішенні проблем зайнятості безробітних громадян / Н. В. Ортікова // Бюлетень Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України. – 2005. – № 2. – С. 19–20.
29. Ортікова Н. В. Удосконалення системи профінформації у вирішенні проблеми безробіття молоді / Н. В. Ортікова // Ринок праці та зайнятість населення. – 2007. – № 2. – С. 22–24.
30. Павлов Ю. Втрата роботи як психологічна проблема безробітних: [аналіз результатів анкетування безробітних] / Ю. Павлов // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2005. – Вип. 3/4. – С. 153–159.
31. Павлова Г. Оволодіння специфікою професії: психологічний супровід навчально-виховного процесу професійного спрямування: [специфіка профорієнтаційної роботи психолога у закладі професійної освіти] / Г. Павлова // Психолог. – 2006. – № 30, серпень. – С. 25–28.

32. Панченко В. І. Основи психофізіологічної культури учнівської молоді (гносеологічний аспект професійного самовизначення) : метод. рек. / В. І. Панченко. – К. : [б. в.], 2007. – 44 с.
33. Пилипенко Н. Мотиваційні механізми професійної адаптації / Н. Пилипенко // Психологія і суспільство. – 2009. – № 2. – С. 78–83.
34. Побірченко Н. Професійна адаптація майбутніх робітників / Н. Побірченко // Професійно-технічна освіта. – 2007. – № 1. – С. 35–37.
35. Побірченко Н. А. Людина і праця : навч. посіб. [для профіл. навчання 10-го кл. загальноосвіт. навч. закл.] / Побірченко Н. А., Сергєєнкова О. П., Підтілок І. В. – К. : Наш час, 2006. – 178 с.
36. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення працевлаштування молоді : Закон України від 1 березня 2005 р. № 2429-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 13. – Ст. 233. – С. 590–591.
37. Про внесення змін до деяких законів України щодо реалізації інвалідами права на трудову зайнятість : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3483-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 32. – Ст. 271. – С. 1158–1162.
38. Про зайнятість населення : Закон УРСР від 1 березня 1991 р. № 803-XII // Відомості Верховної Ради України УРСР. – 1991. – № 14. – Ст. 170. – С. 361–375.
39. Про Концепцію професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації незайнятого населення : постанова Кабінету Міністрів України від 1 лютого 1996 р. № 150 // Збірник законодавчих актів і нормативних документів системи професійно-технічної освіти. – К., 1999. – Т. 1. – С. 77–89.
40. Про тимчасовий перелік професій та спеціальностей, що вимагають професійного відбору : (лист Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 18 серпня 1994 р. № 01-14/17-64) // Збірник нормативних та методичних матеріалів з питань професійної орієнтації незайнятого населення та інших категорій громадян / Держ. центр зайнятості, Ін-т підготовки кадрів держ. служби зайнятості. – К., 1997. – С. 52–54.

41. Професійна орієнтація та професійне навчання безробітних (організаційно-правові та психолого-педагогічні аспекти) : [монографія] / [В. Є. Скульська, Ю. М. Маршавін, Н. В. Коляденко та ін.]. – К. : ІПК ДСЗУ, 2007. – 346 с.
42. Професіограма наставника як одна з форм визначення професійних якостей людини // Відкритий урок. – 2004. – № 13/16. – С. 74–76.
43. Професіограми і психограми професій : метод. посіб. Кн. 9 / [підгот. В. В. Синявський ; відп. за вип. В. Є. Скульська] ; Держ. центр зайнятості, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К. : [б. в.], 2004. – 187 с.
44. Психологія особистості безробітного : матеріали II-ї Всеукр. наук.-практ. конф., (26 трав. 2005 р.) / АПН України ; Ін-т підготовки кадрів держ. служби зайнятості України. – К. : [б. в.], 2005. – 378 с.
45. Психологія особистості безробітного : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., (26 трав. 2006 р.) / [редкол. : О. В. Киричук (голов. ред.) та ін.] ; АПН України ; Ін-т підготовки кадрів держ. служби зайнятості України та ін.]. – К. : [б. в.], 2006. – 267 с.
46. Психологія особистості безробітного : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., (25 трав. 2007 р.) / [редкол. : О. В. Киричук (голов. ред.) та ін.] ; АПН України ; Ін-т підготовки кадрів держ. служби зайнятості України. – К. : [б. в.], 2007. – 303 с.
47. Психолого-педагогічні основи професійної адаптації майбутніх фахівців : [монографія] / [Г. Васянович, О. Галус, Л. Зданевич та ін. ; за ред. Г. П. Васяновича]. – Л. : СПОЛОМ, 2008. – 461 с.
48. Психотехнології профорієнтаційного самовизначення особистості (тренінги і рольові ігри у профорієнтації): навч. посіб. / Г. А. Стадник, І. М. Щербакова. – Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2012. – 200 с.
49. Пухлій В. Вибір професії і проблема зайнятості молоді / В. Пухлій, В. Ткаченко // Персонал. – 2007. – № 10. – С. 73–79.
50. Синявський В. В. Професійна консультація безробітних за ступенем їх готовності до трудової діяльності / В. В. Синявський // Бюлетень

- Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України. – 2005. – № 2. – С. 25–27.
51. Синявський В. В. Професіограми і психограми робітничих професій : метод. посіб. / В. В. Синявський, Д. В. Гоменюк. – К. : Київ. Русь, 2008. – 77 с.
52. Сігаєва Л. Є. Вміння і навички самостійної роботи у професійному становленні дорослої людини : навч.-метод. посіб. / Л. Є. Сігаєва, М. Г. Гордієнко. – К. : ЕКМО, 2007. – 166 с.
53. Сприяння працевлаштуванню молоді в Україні : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Ю. Маршавін, Г. Черепанова, Д. Маршавін та ін.]. – К. : [б. в.], 2006. – 155 с.
54. Удовенко Л. Психологічна професіографія: [комплекс способів і технічних засобів, за допомогою яких визначають всі творчі чинники, що мають вплив на фахівця, окрім психічних] / Л. Удовенко // Персонал. – 2007. – № 9. – С. 67–72.
55. Шурко М. Й. Проблема класифікації професій у психології праці / М. Й. Шурко // Бюлетень Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України. – 2005. – № 1. – С. 32–34.
56. Щербакова І. М. Навчальна програма курсу «Психологія праці». Для студентів спеціальності «Практична психологія» / І. М. Щербакова. – Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2012. – 28 с.
57. Щербакова І. М. Робоча програма курсу «Психологія праці». Для студентів спеціальності «Практична психологія» / І. М. Щербакова. – Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2012. – 48 с.
58. Щербакова І. М. Методичні рекомендації до написання курсової роботи з курсу «Психологія праці» : навч. посіб. [для студ., що навч. за напрямом підготов.: 6.030103. Практична психологія] / І. М. Щербакова. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. – 72 с.

Навчальне видання

Щербакова Ірина Миколаївна
доцент кафедри практичної психології,
к. філос. наук, доцент

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
курсу «Психологія праці»**

за напрямом підготовки
6.0301103. Практична психологія

Суми: Видавництво СумДПУ, 2014 р.
Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.

Відповідальна за випуск **А. А. Сбруєва**
Комп'ютерна верстка **Ю. С. Нечипоренко**

Здано в набір 19.06.14. Підписано до друку 10.07.14.
Формат 60x84/16. Гарн. Calibri. Друк ризогр.
Папір друк. Умовн. друк. арк. 1,4. Обл.-вид. арк. 1,2.
Тираж 100 прим.

Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка
40002, м. Суми, вул. Роменська, 87

Виготовлено на обладнанні СумДПУ імені А. С. Макаренка